



Sygn. akt IV CSK 507/11

## WYROK

### W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa S. B.

przeciwko Powszechnemu Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 10 maja 2012 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 13 kwietnia 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi  
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o  
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo przeciwko pozwanemu ubezpieczycielowi o naprawienie szkody powstałej w uprawach powoda, a spowodowanej suszą w okresie od maja do września 2008 r. Sąd ten nie zanegował związania wartościami krytycznymi klimatycznego bilansu wodnego (dalej „KBW”) ustalonymi w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, natomiast uznał za błędne związanie wskaźnikami KBW stwierdzonymi przez Instytut Badawczy w P., co do dokładności których wyraził wątpliwości. Za podstawę prawidłowego rozstrzygnięcia uznał jednoznaczne wnioski opinii biegłego z Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej - Oddział w P.

Apelację pozwanego ubezpieczyciela uwzględnił Sąd Apelacyjny w ten sposób, że wyrokiem reformatoryjnym oddalił powództwo. Uznał, że wg. art. 3 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 150, poz. 1249 ze zm.), zwanej dalej „ustawą”, szkody spowodowane przez suszę to szkody spowodowane wystąpieniem spadku KBW poniżej wartości określonej dla m.in. poszczególnych gatunków roślin przez Instytut w P. W tej sytuacji Sąd Apelacyjny przyjął, że błędne było prowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu meteorologii na okoliczność wystąpienia szkody spowodowanej suszą i oparcie ustaleń na opinii tego biegłego, a to wobec bezwzględного nakazu opierania się na wskaźnikach Instytutu w P. W ocenie Sądu odwoławczego, z interpretacji art. 3 ust. 2 pkt 10 oraz ust. 4 i 5 ustawy wynika ograniczenie możliwości dowodzenia zaistnienia wypadku objętego ochroną ubezpieczeniową. Ponieważ ze wskazań Instytutu w P. wynika, że nie nastąpiło przekroczenie wartości krytycznych KBW w odniesieniu do gruntów powoda, to nie zaistniał wypadek suszy objęty ochroną ubezpieczeniową.

Powód zaskarżył w całości wyrok Sądu Apelacyjnego, opierając skargę kasacyjną na obu podstawach kasacyjnych.

W ramach pierwszej z podstaw skarżący zarzucił naruszenie art. 805 k.c. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 10 i ust. 4 i 5 ustawy przez ich błędną interpretację i uznanie, że szkoda spowodowana suszą może być ustalona wyłącznie wynikami badań Instytutu Badawczego w P., który uznał, że nie doszło do spadku

krytycznych wskaźników KBW w uprawach powoda. W ocenie powoda wynikiem błędnej interpretacji tych przepisów było ich niewłaściwe zastosowanie. Zarzut naruszenia art. 65 k.c. uzasadniono wadliwą wykładnią postanowień umowy stron, a w szczególności wadliwą interpretacją § 2 ust. 2 pkt 8 o.w.u. pozwanego, prowadzącą do błędnego wniosku, że szkoda spowodowana suszą może być ustalona wyłącznie na podstawie wyników badań Instytutu w P.

Zarzuty sformułowane w ramach drugiej podstawy kasacyjnej to naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy, uzasadnione naruszeniem zasady swobodnej oceny dowodów przez przyznanie priorytetu wskaźnikom ustalonym przez Instytut w P., przy całkowitym pominięciu wskaźników innych jednostek badawczych i w tej sytuacji uznanie, że apelacja pozwanego nie była zasada.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powód wywodzi, że Sąd Apelacyjny błędnie przyjął, iż przeprowadzenie dowodów z opinii biegłych z dziedziny meteorologii na okoliczność ustalenia czy doszło do spadku wskaźników KBW poniżej wskaźników krytycznych było niedopuszczalne, ponieważ stanowisko takie sprzeciwia się przepisom ustawy. Skarżący także wywodzi, że okoliczność, iż Instytut w P. nie ustalił spadku KBW poniżej wskaźników krytycznych, nie jest równoznaczna z ustaleniem na tej podstawie, że nie doszło do zdarzenia ubezpieczeniowego jakim jest szkoda spowodowana suszą.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona w odniesieniu do zarzutów zgłoszonych w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej, natomiast jako bezzasadny ocenić należało zarzut naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c. Jego uzasadnienie ograniczono do kwestionowania oceny dowodów przez negowanie przyznania priorytetu wskaźnikom ustalonym przez IUNiG w P., z pominięciem wyników badań innych instytutów. Tymczasem z mocy art. 398<sup>3</sup> § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące m.in. oceny dowodów, natomiast zarzut pominięcia dokonania oceny innych dowodów nie dowodzi naruszenia art. 233 § 1

k.p.c., a ewentualnie mógłby dowodzić naruszenia art. 382 k.p.c., którego to zarzutu skarga kasacyjna jednak nie zawiera.

Ocena zasadności zarzutu naruszenia art. 805 k.c. w zw. z art. 3 ust. 2 pkt 10 oraz ust. 4 i 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o ubezpieczeniach upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (Dz.U. Nr 150, poz. 1249 ze zm.), zwanej dalej „ustawą”, wymaga przede wszystkim uprzedniej oceny dopuszczalnego przedmiotowego zakresu zastosowania tej ustawy do stosunku prawnego zawiązanego umową ubezpieczenia zawartą pomiędzy stronami niniejszego sporu. Jest to niezbędne przed przesądzeniem o zasadności zarzutu błędnej wykładni art. 3 ust. 4 i 5 ustawy, którego badanie byłoby uzasadnione wówczas, gdyby przepisy te znajdowały zastosowanie do rozstrzygnięcia niniejszego sporu.

Przedmiotowy zakres zastosowania ustawy określono w jej art. 1 ust. 1 pkt 1-3. Oznacza to, że ustawa reguluje następujące zasady:

- 1) stosowania dopłat do składek z tytułu zawarcia umów ubezpieczenia od ryzyk określonych w pkt 1 art. 1 ustawy;
- 2) zawierania i wykonywania umów obowiązkowego ubezpieczenia określonych upraw;
- 3) udzielania dotacji celowej na pokrycie części odszkodowania z tytułu szkód spowodowanych przez suszę.

Innymi słowy, regulacja ustawą zasad zawierania i wykonywania umów ograniczona została do umów ubezpieczenia obowiązkowego (pkt 2), natomiast w odniesieniu do umów ubezpieczenia nie mających takiego obowiązkowego charakteru ustawa reguluje jedynie zasady stosowania (udzielania) dopłat do składek oraz udzielania dotacji celowej na pokrycie części odszkodowań z tytułu szkód spowodowanych przez suszę. Wskazuje to na wyraźne zróżnicowanie i sprecyzowanie przedmiotowego zakresu stosowania ustawy, poprzez objęcie jej regulacją zasad zawierania i wykonywania ale jedynie umów ubezpieczenia obowiązkowego określonych upraw, do których to umów, z oczywistych względów leksykalnych, nie można zaliczyć umów ubezpieczenia dobrowolnego dotowanego. Niniejszy spór o zasadność roszczenia o zapłatę odszkodowania z tytułu umowy ubezpieczenia jest niewątpliwie sporem w płaszczyźnie wykonywania umowy ubezpieczenia. Jednakże treść polisy oraz brzmienie wniosku o zawarcie umowy

ubezpieczenia, będącego integralną jej częścią (k. 11), dowodzi zawarcia przez powoda z pozwanym umowy ubezpieczenia dobrowolnego dotowanego, mającego pokrywać ewentualne szkody w uprawach kukurydzy spowodowane suszą. Taka kwalifikacja umowy łączącej strony sporu przesądza o przedmiotowym zakresie stosowania do niej przepisów ustawy, z uwzględnieniem przytoczonej, zawartej w niej, regulacji art. 1 ust. 1 pkt 1-3. Ponieważ łącząca strony sporu umowa ubezpieczenia nie jest umową ubezpieczenia obowiązkowego, lecz umową ubezpieczenia dobrowolnego dotowanego, przeto przepisy tej ustawy nie określają zasad zawierania i wykonywania tej umowy, a jedynie zasady udzielania dotacji celowej na pokrycie części odszkodowań z tytułu szkód spowodowanych przez suszę (art. 1 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Z mocy art. 805 § 1 k.c. ubezpieczyciel zobowiązany jest spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, co z mocy art. 805 § 2 k.c. pkt 1 - przy ubezpieczeniu majątkowym - oznacza zapłatę określonego odszkodowania za szkodę powstałą wskutek przewidzianego w umowie wypadku. O treści obowiązku ubezpieczyciela przesądza treść stosunku obligacyjnego zawiązanego w wyniku zawarcia umowy ubezpieczenia. Jednakże treść tego stosunku obligacyjnego wyznacza zarówno treść umowy jak również postanowień wzorca umowy, doręczzonego ubezpieczającemu przed zawarciem umowy przez ubezpieczyciela, w postaci ogólnych warunków dobrowolnych, dotowanych ubezpieczeń upraw rolnych i zwierząt gospodarskich, ustalonych uchwałą zarządu strony pozwanej z dnia 10 lipca 2007 r. (k. 14 akt), cyt. dalej „o.w.u.” Z postanowień § 1 o.w.u. wynika, że pozostałe postanowienia tego wzorca umowy stosuje się do umów ubezpieczeń dobrowolnych objętych dopłatami na podstawie ustawy. Ponieważ umowa ubezpieczenia łącząca strony sporu jest właśnie taką umową dobrowolnego ubezpieczenia, przeto stosuje się do niej postanowienia wspomnianego wzorca oraz przepisy ustawy, ale poświęcone zasadom udzielania dotacji celowej i stosowania dopłat do składek, z wyłączeniem jednak przepisów tej ustawy określających zasady zawierania i wykonywania umów. Ostatnio wymienione przepisy znajdują bowiem zastosowanie tylko do umów ubezpieczenia obowiązkowego (art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy), a taka umowa nie jest kanwą niniejszego sporu.

W tej sytuacji należy przyjąć, że pozwany ubezpieczyciel odpowiada za szkodę spowodowaną przez suszę, którą to szkodę należy rozumieć zgodnie z postanowieniem z § 2 ust. 2 pkt 8 o.w.u., kształtującym w tym przedmiocie treść węzła obligacyjnego łączącego strony sporu. Z mocy wspomnianego postanowienia o.w.u. szkody spowodowane przez suszę oznaczają szkody spowodowane wystąpieniem, we wskazanym okresie, spadku klimatycznego bilansu wodnego (dalej KBW) poniżej wartości określonej dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb. Takie określenie w o.w.u. szkody spowodowanej przez suszę zbieżne jest z określeniem szkody zawartym w art. 3 ust. 2 pkt 10 ustawy. Jednakże ani postanowienie umowy stron (polisa z integralną jej częścią w postaci wniosku), ani postanowienia o.w.u. nie zawierają żadnych ograniczeń stosowania środków dowodowych odnośnie do wykazania przez ubezpieczającego faktu spadku KBW poniżej wartości określonej przez właściwego Ministra dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb, a w szczególności nie zawierają ograniczenia w postaci posługiwania się w tym zakresie wyłącznie wskaźnikami KBW ogłoszonymi w dzienniku urzędowym przez właściwego Ministra na podstawie danych przekazanych przez IUNiG – Państwowy Instytut Badawczy w P.

Zważyć bowiem należy, że regulacja zawarta w art. 3 ust. 3 ust. 4 i 5 ustawy nie dotyczy ani zasad stosowania dopłat do składek, ani zasad udzielania dotacji celowej na pokrycie części odszkodowania, lecz przewiduje ograniczenia sposobu i podstaw ustalania szkody spowodowanej suszą, co mieści się w pojęciu zasad wykonywania umów, ale znajdujących zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do umów ubezpieczenia obowiązkowego (art. 1 ust. 1 pkt 2 ustawy).

W tej sytuacji trudno podzielić stanowisko Sądu Apelacyjnego, że nie jest dopuszczalne - w odniesieniu do umowy ubezpieczenia dobrowolnego dotowanego - prowadzenie innych dowodów na okoliczność ustalenia spadku klimatycznego bilansu wodnego (KBW) poniżej wartości KBW określonych dla poszczególnych gatunków roślin uprawnych i gleb przez właściwego ministra w drodze rozporządzenia, przy wykorzystaniu wskaźników KBW, ogłoszonych przez Ministra w drodze obwieszczenia w dzienniku urzędowym na podstawie danych przekazanych przez IUNiG w P.

Wprowadzone w art. 3 ust. 4 i 5 ustawy ograniczenia odnośnie do elementu mieszczącego się w zasadach wykonywania umowy, do oznaczania szkody spowodowanej przez suszę, mają z mocy art. 1 ust. 1 pkt 2 zastosowanie wyłącznie do umów ubezpieczenia obowiązkowego. Ponieważ zasady te nie zostały powtórzone ani w umowie ubezpieczenia (polisie oraz wniosku), ani w postanowieniach o.w.u. współkształtujących łącznie z umową treść stosunku umownego ubezpieczenia dobrowolnego, przeto wynikające z art. 3 ust. 5 ustawy ograniczenia co do podstaw ogłoszenia wskaźnika KBW nie mogą przekładać się na ograniczenia dowodowe przy określaniu spadku KBW poniżej jego wartości określonej w rozporządzeniu właściwego Ministra.

O wystąpieniu szkody spowodowanej suszą przesądza, w odniesieniu do umowy ubezpieczenia dobrowolnego dotowanego, spadek KBW poniżej jego wartości określonej przez właściwego Ministra (§ 2 ust. 2 pkt 8 o.w.u.), a brak jest w odniesieniu do wspomnianych umów jakichkolwiek podstaw prawnych, zawierających ograniczenia co do sposobu dowodzenia, że wspomniany spadek nastąpił bądź nie nastąpił.

Ponadto Sąd Apelacyjny nieściśle odniósł wywiedziony przez siebie zakaz prowadzenia innych dowodów celem ustalenia wartości odmiennych niż wskazywane przez Instytut w P., ponieważ wartości KBW określa właściwy Minister w drodze rozporządzenia (art. 3 ust. 4 ustawy), a nie Instytut w P., który przekazuje jedynie dane będące podstawą dla właściwego Ministra do ogłoszenia w drodze obwieszczenia w dzienniku urzędowym wskaźników KBW, z podziałem na województwa (art. 3 ust. 5 ustawy).

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398<sup>15</sup> § 1 k.p.c.